

Ίατρικοί Όροι τοῦ Γαληνοῦ
στήν Νεοελληνική Ίατρική Όρολογία

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΑΡΑΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΔΙΔΑΚΤΩΡ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

Ίατρικοί Όροι τοῦ Γαληνοῦ
στήν Νεοελληνική Ίατρική Όρολογία

ΑΘΗΝΑ 2009

Δημήτριος Καραμπερόπουλος

Διδάκτωρ Ίστορίας τῆς Ἱατρικῆς, Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
Μιλτιάδου 3, 145 62 Κηφισιά - Ἀθήνα

Τηλ.-Φαξ: 210 8011066

e-mail: karamber@otenet.gr

www.karaberopoulos.gr

Δημοσιεύθηκε στὴν *Ἐπετηρίδα Ἰδρύματος Νεοελληνικῶν Σπουδῶν*,
τόμ. 14, Ἀθήναι 2009, σσ. 117-133.

Ίατρικοί Όροι του Γαληνού στήν Νεοελληνική Ίατρική Όρολογία

Ὁ Γαληνὸς ἀσχολήθηκε ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ μὲ τὴν ἱατρικὴ ὀρολογία ἀναγράφοντας σὲ κάθε εὐκαιρία διάσπαρτα στὰ ἔργα του σχετικὲς ἀναφορές. Μάλιστα ἔγραψε ἰδιαιτέρω ἔργο μὲ τίτλο «Ὅροι ἱατρικοί»,¹ στὸ ὁποῖο ἐπισημαίνει ὅτι ἡ μελέτη του γιὰ τοὺς ἱατρικοὺς ὄρους εἶναι ὠφέλιμος σὲ ὅλους τοὺς ἱατροὺς, «τὴν περὶ τῶν ὄρων πραγματείαν πολυωφελεστάτην ὑπάρχουσαν πᾶσι τοῖς ἱατροῖς», καὶ τοῦτο διότι, ὅπως τονίζει ἀμέσως παρακάτω, «χρησιμώτατοι γενήσονται οἱ ὄροι δι' ὀλίγων τὰ πολλὰ διδάσκειν δυνάμενοι». Στὴ συνέχεια δίνει τὸν ὀρισμὸ λέγοντας ὅτι «ὄρος κατ' ἐπίου ἐστὶ λόγος δηλῶν ποῖόν ἐστὶν ἐκεῖνο καθ' οὗ ἐστὶν ὁ λόγος», ἢ «ὄρος ἐστὶ λόγος τὸ εἶναι δηλῶν», ἢ «ὄρος ἐστὶ διὰ βραχείας ὑπομνήσεως εἰς ἔννοιαν ἡμᾶς τῶν ὑποτεταγμένων ταῖς φωναῖς πραγμάτων»². Παρόμοια καὶ στὸ ἔργο του «Περὶ φιλοσόφου ἱστορίας»³ ὁ Γαληνὸς ὑπογραμμίζει ὅτι «ὄρος δὲ ἐστὶ λόγος σύντομος εἰς γνώσιν ἡμᾶς ἄγων ἐκάστων πραγμάτων, ἢ λόγος διὰ βραχείας ὑπομνήσεως ἐμφανὲς ἡμῖν ἀπεργαζόμενος τὸ ὑποκείμενον πρᾶγμα».

Ἐνδιαφέρον ἔχει νὰ τονισθεῖ ὅτι οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς κατὰ τὴ δημιουργία τῶν ἱατρικῶν ὄρων ἔδιναν σημασία νὰ ὑπάρχει αἰτιώδης σχέση μετὰξὺ τοῦ ὄρου καὶ τοῦ σημασινομένου⁴, γι' αὐτὸ καὶ ὁ Γαληνὸς ὑπογραμμίζει ὅτι «κατὰ τὰς ἐπιστημονικὰς διδασκαλίας ἀρκεῖ τοῦνομα μόνον εἰπόντα καὶ τὸ σημαίνονον ἐξ αὐτοῦ, καθ' ὅτι πὲρ ἂν ὁ διδάσκων ἐθέλη, προέρχεσθαι λοιπὸν ἐπὶ τὴν τῶν πραγμάτων ὑφήγησιν»⁵. Ἐπίσης σημειώνει γιὰ τὴν ὀνοματολογία τῶν ἱατρικῶν ὄρων ὅτι «νόμος ἐστὶ κοινὸς ἅπασιν τοῖς Ἑλλήσιν, ὧν μὲν ἂν ἔχωμεν

1. Γαληνοῦ, *Ὅροι ἱατρικοί*, Προσίμιον, Kuehn, τόμ. XIX, σ. 346.

2. Γαληνοῦ, *Ὅροι ἱατρικοί*, α', Kuehn, τόμ. XIX, σ. 348.

3. Γαληνοῦ, *Περὶ φιλοσόφου ἱστορίας*, Kuehn, τόμ. XIX, σ. 236.

4. Δημήτριος Καραμπερόπουλος, «Ἐτυμολογικὴ ἐρμηνεία τῆς ἀρχαίας ἱατρικῆς ὀρολογίας, (σύμφωνα μὲ ἀρχαῖα κείμενα)», στὸν τιμητικὸ τόμο τοῦ Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ Φιλοσοφίας Βασιλείου Κύρκου, Ἀθήνα 2008, (ὑπὸ ἐκτύπωση).

5. Γαληνοῦ, *Περὶ τῶν πεπονηθέντων τρόπων*, Βιβλίον Α', G. C. Kuehn, τόμ. VIII, σ. 32.

ὀνόματα πραγμάτων παρὰ τοῖς πρεσβυτέροις εἰρημένα, χρῆσθαι ταῦτα· ὧν δ' οὐκ ἔχομεν, ἤτοι μεταφέρειν ἀπὸ τινος ὧν ἔχομεν, ἢ ποιεῖν αὐτοὺς κατὰ ἀναλογίαν τινὰ τὴν πρὸς τὰ κατωνομασμένα τῶν πραγμάτων, ἢ καὶ καταχορῆσθαι τοῖς ἐφ' ἐτέρων κειμένους»⁶. Ἀκόμη γιὰ τὴν πρακτικὴ τῆς ὀνοματοθεσίας ὁ Γαληνὸς διευκρινίζει ὅτι αὐτὴ δίνεται εἴτε ἀπὸ τὸ ὄργανο ποῦ ἔχει πάθει βλάβη, ὅπως πλευρίτις, ἀρθρίτις, ὀφθαλμία, εἴτε ἀπὸ τὸ σύμπτωμα, ὅπως εἰλεὸς, τεινεσμός, σπασμός, ἢ ἀπὸ ὁμοιότητα, ὅπως καρκίνος, πολύπους, σταφυλή: «Πολλαχόθι μὲν γὰρ ἀπὸ τοῦ βεβλαμμένον μορίου τὰ ὀνόματα, πλευρίτις, καὶ ἀρθρίτις, ὀφθαλμία... πολλαχόθι δ' ἀπὸ τοῦ συμπτώματος, εἰλεὸς καὶ τεινεσμός καὶ σπασμός... ἐνίοτε δὲ ἀπὸ τῆς πρὸς τι τῶν ἐκτὸς ὁμοιότητος, ἐλέφας τε καὶ καρκίνος καὶ πολύπους καὶ σταφυλή καὶ λεύκη καὶ μυρμηκία καὶ ἀθήρωμα καὶ στεάτωμα καὶ σταφύλωμα καὶ μελικηρὶς καὶ ἄνθραξ, ἀλωπεκία τε καὶ ὀφίασις καὶ σύγκωσις καὶ σατυριασμός καὶ πριαπισμός»⁷.

Ἡ σύγχρονη ἑλληνικὴ ἱατρικὴ ὁρολογία⁸ ἔχει μιὰ μακρὰ πορεία, τῆς ὁποίας ἡ ἀρχὴ βρίσκεται στὴν προεπαναστατικὴ ἀκόμη ἐποχὴ. Ἀπὸ τὰ μέσα ἡδὴ τοῦ 18ου αἰ. κάνουν τὴν ἐμφάνισή τους τὰ πρῶτα ἐπιστημονικὰ ἑλληνικὰ ἱατρικὰ βιβλία⁹. Τότε οἱ συγγραφεῖς τῶν ἱατρικῶν κειμένων προσπαθοῦσαν νὰ σχηματίσουν τοὺς νέους ἱατρικοὺς ὄρους καὶ γιὰ τὸν λόγο αὐτὸν κατέφευγαν πολλὲς φορὲς στὰ κείμενα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἱατρῶν, ὅπως ἔχουμε ὑποστηρίξει γιὰ τὶς ἀπαρχές τῆς νεοελληνικῆς ἱατρικῆς ὁρολογίας, οἱ ὁποῖες βρίσκονται στὴν ἐποχὴ τοῦ Νεοελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ¹⁰. Χαρακτηριστικὰ τονίζεται στὸν Ἐρμη τὸ Λόγιο¹¹, ὅτι γιὰ τὴ δημιουργία τῶν ὄρων ὁ συγγραφέας «θέλει προσδράμει εἰς τὴν πλουσίαν ἀποθήρην τῶν προγόνων, εἰς δὲ τὴν σύνθεσιν θέλει ὀδηγηθῆ ἀπὸ τὸν ὀρθὸν λόγον». Παρόμοια καὶ ὁ Διδάσκαλος τοῦ Γένους

6. Γαληνοῦ, *Περὶ τῶν ἐν ταῖς νόσοις καιρῶν Βιβλίον*, G. C. Kuehn, τόμ. VII, σσ. 417-418.

7. Γαληνοῦ, *Θεραπευτικῆς μεθόδου*, Βιβλίον Β', G. C. Kuehn, τόμ. X, σ. 82.

8. Πέτρος Ι. Ροντόπουλος, «Ἱστορία τῆς ἱατρικῆς ὁρολογίας», *Ἱατρικὴ Πρόοδος*, τόμ. 40, 15 Νοεμβρίου 1935, σσ. 305-310.

9. Δημήτριος Καραμπερόπουλος, *Ἡ ἱατρικὴ εὐρωπαϊκὴ γνώση στὸν ἑλληνικὸ χῶρο 1745-1821*, Βιβλιοθήκη Ἱστορίας τῆς Ἱατρικῆς, ἀρ. 1. ἐκδ. Ἀθ. Σταμούλη, Ἀθήνα 2003.

10. Δημήτριος Καραμπερόπουλος, «Ἑλληνικὴ ἱατρικὴ ὁρολογία. Οἱ ἀπαρχές τῆς κατὰ τὸ νεοελληνικὸ διαφωτισμό», *Ἀρχεῖα Ἑλληνικῆς Ἱατρικῆς*, τόμ. 25 (2), 2008, σσ. 244-247.

11. *Ἐρμῆς ὁ Λόγιος*, 1812, ἐπανατύπωση Ἑταιρείας Ἑλληνικοῦ Λογοτεχνικοῦ καὶ Ἱστορικοῦ Ἀρχείου, Ἀθήνα 1989, σ. 15.

Κωνσταντίνος Κούμας¹² στα 1808 τονίζει ότι «ἔχομεν τὴν θεῖαν γλῶσσαν τῶν προπατόρων μας ἀπὸ τὴν ὁποία ἐμποροῦμεν νὰ λαμβάνωμεν πλουσίως ἢ νὰ πλάττωμεν ἀναλόγως τῆς συνηθείας τῆς ὅ,τι ὄνομα μᾶς χρειάζεταιαι». Μάλιστα ὁ ἰατρὸς Δημήτριος Μπίρδας¹³ στὸν πρόλογο τῆς διατριβῆς του στὰ 1830 ἐπισημαίνει τὴν ἔλλειψη τῶν ἱατρικῶν ὄρων στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα, («πολλὰ ὀνομασίαι ἱατρικαὶ λείπουσιν εἰς τὴν μητρικὴν μας γλῶσσαν»).

Ἰδιαίτερα ὁ πρῶτος Καθηγητὴς τῆς Ἀνατομίας στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν Δημήτριος Μαυροκορδάτος¹⁴ στὸν πρόλογο τοῦ βιβλίου του «Ἀνατομία τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος» γιὰ τοὺς ἱατρικοὺς ὄρους χαρακτηριστικὰ σημειώνει τὶς δυσκολίες ποὺ συνάντησε κατὰ τὴν ἀναγραφή τῆς σωστῆς ἱατρικῆς ὀρολογίας καὶ τὴν προσφυγὴ του στοὺς ἀρχαίους ἱατροὺς: «Εἰς τὴν ὀνοματολογίαν ἀπὴρήτησα μεγάλας δυσκολίας... συλλέξας ὅσας ἠδυνήθην νὰ εὔρω λέξεις εἰς παλαιοὺς συγγραφεῖς, ἔκλεξα τὰς προσφεροτέρας, ... ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐβιαζόμην νὰ πλάττω λέξεις, καὶ εἰς αὐτὸ ἐνεθαρρύνθην καὶ ἀπὸ αὐτὸν τὸν Γαληνόν¹⁵, ὅστις λέγει “καὶ οὐδὲν ἴσως ἄτοπον ὀνοματοποιεῖν ἕνεκα σαφοῦς διδασκαλίας ἀπὸ τῶν ἤδη κειμένων παράγοντας (Γαλ. περὶ ὄστ. τ. εἰσ.)”». Στὴ νεοσυσταθεῖσα Ἱατρικὴ Ἐταιρεία Ἀθηνῶν στὰ 1835 ὁ ἰατρὸς Ἰωάννης Βοῦρος¹⁶ τονίζει ἀπὸ τὶς πρῶτες ἀκόμη συνεδριάσεις ὅτι θὰ πρέπει (νὰ συσταθεῖ ἐπιτροπὴ ἵνα συνάξει λέξεις ἱατρικὰς καὶ οὕτω νὰ σχηματίσει ἂν ὄχι ἱατρικὸν λεξικόν, τουλάχιστον ἔλεγχον ἱατρικῶν λέξεων διὰ νὰ διευκολυνθεῖ ἡ ἱατρικὴ γλῶσσα), στοιχεῖο ποὺ δείχνει τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Ἱατρικῆς Ἐταιρείας Ἀθηνῶν γιὰ τὴν ἑλληνικὴ ἱατρικὴ ὀρολογία, ὅπως χαρακτηριστικὰ σημειώνει καὶ ὁ Γερ. Ρηγάτος¹⁷.

Ἐπίσης ὁ Σ. Ἀρχιγένης στὰ 1843 στὸν πρόλογο τοῦ βιβλίου του «Στοιχεῖα Παθολογίας Ἱατρικῆς» σημειώνει ὅτι συνέλεξε τὴν ἱατρικὴ ὀρολογία μελετώντας τὰ κείμενα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἱατρῶν, «ἀναδιψήσαντες τὰ ἀθάνατα τῶν εὐκλεῶν ἡμῶν προγόνων συγγράμματα, τοῦ Ἱπποκράτους, Γαληνοῦ,

12. Κωνστ. Κούμας, *Χημείας ἐπιτομή*, Βιέννη 1808, εἰσαγωγὴ, λβ'.

13. Δημήτριος Μπίρδας, *Διατριβὴ ἐναίσιος ἱατρικῆς*, Χάλλη, 1830, προοίμιον.

14. Δημήτριος Μαυροκορδάτος, *Ἀνατομία τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος*, Ἀθήναι 1836, σσ. λγ'-λε'.

15. Γαληνοῦ, *Περὶ ὄστων τοῖς εἰσαγομένους*, Kuehn, τόμ. II, σ. 736.

16. Γερ. Ρηγάτος, «Ἰωάννης Βοῦρος, Στοιχεῖα γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο του», στὸ *Σελίδες ἀπὸ τὴν Ἱατρικὴ Ἐταιρεία τῶν Ἀθηνῶν*, Ἀθήνα 1991, σσ. 19-25.

17. Γερ. Ρηγάτος, *Ἡ Ἱστορία τῆς Ἱατρικῆς Ἐταιρείας Ἀθηνῶν, 1835-1985*, Ἀθήνα 1985, σ. 39.

Ἄρεταιοῦ, Διοσκορίδου, Παύλου τοῦ Αἰγινήτου, Ἀρχιγένους κτλ.»¹⁸. Παρόμοια καὶ στὰ 1852 ὁ Καθηγητὴς τῆς Χειρουργικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Ἰωάννης Ὀλύμπιος¹⁹ στὸ εἰσαγωγικὸ κείμενο τῆς Χειρουργικῆς, ποὺ μετέφρασε, ὑπογραμμίζει ὅτι «διὰ τὰς παντοίας τῶν νεωτέρων ἐπιστημονικὰς ὀνομασίας πραγμάτων τοῖς Ἑλλήσιν ὅλως ἀγνώστων, ἠναγκάσθη νὰ ἐρανισθῶ ἐκ τῶν Ἑλλήνων [ἀρχαίων], οὓς δὲν ἔπαυσα ἀκαταπαύστως ν' ἀναδιφῶ, τὰ πρόσφορα ἐκάστοτε εἰς τὸν σκοπὸν ὀνόματά τε καὶ ρήματα, νὰ πλάσσω δὲ καὶ πολλὰ ἐξ ἀναλογίας».

Μὲ ἔμφαση ἐξάλλου ὁ Καθηγητὴς τῆς Ἀνατομικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Λουκᾶς Παπαϊωάννου²⁰ στὰ 1896 τονίζει ὅτι «τῶν δυσχερεστάτων ἀναντιρρήτως εἶνε ἡ ὀνοματοθεσία ἐν τῇ τοσοῦτον προηγμένῃ Ἀνατομικῇ διότι πλεῖστοι ὅσοι ὄροι ξενικοί, πλημμελεῖς, πάντη ἄμωσοι καὶ ὡς τὰ πολλὰ ἡμελημένοι παρεσιήχθησαν εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχεν εἰς αὐτήν». Ἐπιπροσθέτως μᾶς πληροφορεῖ ὅτι γιὰ τὴν «ὀνοματοθεσία» κατέφυγε στοὺς ἀρχαίους Ἑλληνες συγγραφεῖς. Μάλιστα σημειώνει ὅτι οἱ νέοι ὄροι τοὺς ὁποίους εἰσήγαγε στὸ βιβλίο του εἶναι πλεόν τῶν 2.700 ὄρων, «πρῶτον μὲν παραλαβὼν ἐκ τῶν θησαυρῶν τῶν ἡμετέρων προγόνων, δεύτερον δὲ τοὺς πλημμελῶς ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ληφθέντας ἢ δημιουργηθέντας ἐπανορθώσας, εἶτα δὲ τοὺς συνωνύμους παραθείς, ἔπειτα δὲ πλάσας ἑτέρους κατ' ἀναλογίαν, εἶπε περὶ τοὺς δυσχιλίους καὶ ἑπτακοσίους».

Γιὰ τὴ σημασία τῆς προσπάθειας τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων νὰ δημιουργήσουν ἐλληνικοὺς ὄρους στὰ συγγράμματά τους, ὁ Στέφανος Κουμανούδης²¹ στὰ 1900 σημειώνει ὅτι «ἐκ τῶν μεγίστων φαινομένων, ἃ ὁ νεώτερος ἐθνικὸς ἡμῶν βίος ἔδειξεν εἶναι ἀναμφισβητήτως ὁ πλουτισμὸς τῆς γραφομένης γλώσσης διὰ λέξεων κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον γνησίως ἐλληνικῶν». Παρόμοια καὶ ὁ ἀκαδημαϊκὸς Μιχ. Στεφανίδης²² στὰ 1928 τονίζει ὅτι «ἐκ τῶν καλλιτέρων ἐργασιῶν τῶν προεπαναστατικῶν λογίων εἶναι ἡ κατάθεσις τῶν πρώτων ἐλληνικῶν ἐπιστημονικῶν ὄρων, οἵτινες ἐν πολλοῖς παραμένουσιν ἢ θεμελιώ-

18. Σ. Ἀρχιγένους, *Στοιχεῖα Παθολογίας Ἰατρικῆς*, ἐν Παρισίοις, 1843, σ. β'.

19. Ἰωάννης Ὀλύμπιος, Μαξιμιλιανοῦ Ἰωσήφ Χελίου, *Ἐγχειρίδιον Χειρουργικῆς*, ἐν Ἀθήναις 1852, τ. Α', εἰσαγωγή.

20. Λουκᾶς Παπαϊωάννου, *Ἀνατομικὴ τοῦ ἀνθρώπου*, Ἀθήνα 1896, τόμ. Α', σσ. ιβ'-ιγ'.

21. Στ. Κουμανούδης, *Συναγωγή νέων λέξεων*, Ἀθήνα 1900, ἐπανατύπωση *Προλεγόμενα* Κ. Θ. Δημαρᾶ, Ἀθήνα, Ἐρμῆς, 1980, σ. XIII.

22. Μιχ. Στεφανίδης, *Αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι ἐν Ἑλλάδι πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως*, Ἀθήνα 1928, σ. 54.

δης βάσις τῆς στοιχειώδους νεοελληνικῆς ὀνοματολογίας». Προσθέτουμε ἀκόμη ὅτι ὁ ἰατρός Ἰωάννης Φουστάνος μὲ τὸ ἰατρικό του περιοδικό μὲ τίτλο «Ἱατρικὴ Πρόοδος», πὸν πρωτοεκδόθηκε τὸ 1896 καὶ συνεχίσθηκε ἡ ἔκδοσή του γιὰ πολλὰς δεκαετίες ἔκτοτε, συνέβαλε στὴ διαμόρφωση τῆς ἰατρικῆς γλώσσας²³.

Στὴν παροῦσα μελέτη μας καταβλήθηκε προσπάθεια νὰ ἀνευρεθοῦν σὲ ἔργα τοῦ Γαληνοῦ ἰατρικοὶ ὄροι, οἱ ὁποῖοι χρησιμοποιοῦνται στὴ νεοελληνικὴ ἰατρικὴ ὀρολογία. Γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸ διερευνήθηκε ἡ ἐξ εἴκοσι τόμων ἔκδοση τῶν Ἀπάντων τοῦ Γαληνοῦ ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ χειρουργοῦ G. C. Kuehn, Claudii Galeni, *Opera Omnia*,²⁴ μὲ παράλληλη χρῆση τῆς Βιοϊατρικῆς Ὀρολογίας, Ἑλληνοαγγλικό-Ἀγγλοελληνικὸ Λεξιλόγιο, MeSH-ΕΛΛΑΣ²⁵, καὶ ἄλλων βιβλίων διαγνωστικῆς, ἀνατομικῆς κ.λπ. Ἀπὸ τὴν πραγματοποιηθεῖσα ἔρευνα διαπιστώθηκε ὅτι πολλοὶ ὄροι τοῦ Γαληνοῦ χρησιμοποιοῦνται σήμερα στὴν ἑλληνικὴ ἰατρικὴ ὀρολογία, ὅπως διαπιστώνεται ἀπὸ τοὺς ἀναγραφόμενους κατὰ ἀλφαβητικὴ σειρὰ ἰατρικοὺς ὄρους, στοὺς ὁποίους δίπλα παρατίθεται ἐνδεικτικὰ μία παραπομπή²⁶ σὲ σχετικὸ ἔργο τῶν Ἀπάντων τῆς ἔκδοσης τοῦ G. C. Kuehn ἀναγράφοντας μὲ λατινικοὺς ἀριθμοὺς τὸν τόμο καὶ μὲ ἀραβικοὺς τὴ σχετικὴ σελίδα.

ἀγγεῖα σπερματικά, (II 894), τριχοειδῆ, (VIII 3)	ἀθέρωμα, (XIX 440)
ἀγγεῖον, (XIX 365)	αἰδοῖον, (III 868)
ἄγκιστρον, (II 667)	αἷμα, (XIX 364)
ἀγκών, (II 252)	αἱματοποιητικός, (VIII 358)
ἀγωγή, (VIII 292)	αἱμάτωσις, (III 324)
ἀδενοειδής, (IV 649)	αἱμορραγία, (II 343)
ἀδὴν, (XIX 443)	αἱμορραγικός, (XVIII 813)
	αἱμορροΐς, (XIX 446)

23. Γερ. Ρηγάτος, *Ἑλληνικὸς Ἱατρικὸς Τύπος, 1811-1988*, Ἀθήνα 1988, σ. 27.

24. G. C. Kuehn, (ed.) *Κλαυδίου Γαληνοῦ Ἄπαντα, Claudii Galeni Opera omnia*, Lipsiae 1821-1830, ἐπανατύπωση Georg Olms Verlag, Hildesheim, Zürich, New York, 1997-2001.

25. Βιοϊατρικὴ Ὀρολογία, Ἑλληνοαγγλικό-Ἀγγλοελληνικὸ Λεξιλόγιο, MeSH-ΕΛΛΑΣ, Ἱατροτέκ, Ἱατρικὴ Ἐταιρεία Ἀθηνῶν, Ἀθήνα 1991 καὶ Συμπλήρωμα, Ἀθήνα 1997.

26. Γιὰ λεπτομερεῖ ἀναφορὰ τοῦ κάθε ὄρου στὰ ἔργα τοῦ Γαληνοῦ βλ. Richard J. Durling, *A Dictionary of medical terms in Galen*, E. J. Brill, Leiden-NewYork-Koeln, 1993.

- αίμόστασις, (XIII 76)
 αίμωδία, (I 75)
 αΐσθησις, (XIX 378)
 αΐσθητήριον, (XIX 378)
 ἀκάνθη σποδύλου, (XVIIA 541)
 ἀκινησία, (VII 58)
 ἀκοή, (XIX 379)
 ἀκουστικὸν νεῦρον, (XII 600)
 ἀκουστικὸς πόρος, (II 745)
 ἄκρα χεῖρα, (II 347)
 ἀκροχορδῶν, (XIX 444)
 ἀκρώμιον ὠμοπλάτης, (II 766)
 ἄλγος, (XIII 268)
 ἄλευρον, (XII 503)
 ἀλλαντοειδῆς ὑμῆν, (IV 547)
 ἄλφος, (XII 448)
 ἀλωπεκία, (XIX 431)
 ἀμβλυωπία, (XI 779)
 ἄμβλωσις, (IV 542)
 ἄμνιος (χιτών-ὑμῆν), (IV 547)
 ἄμυλον, (XVIII A 47)
 ἀμυχή, (XIII 990)
 ἀμφιβληστροειδῆς χιτών, (XIX 358)
 ἀνά σάρκα ὕδρωψ, (XIX 424)
 ἀναγωγή, (VIII 283)
 ἀναισθησία, (XIX 415)
 ἀναληπτικός, (XII 738)
 ἀναπνευστικὰ ὄργανα, (III 525)
 ἀναπνοή, (XIX 375)
 ἀνάρρωσις, (VII 141)
 ἀναστόμωσις, (VIII 338)
 ἀνατομή²⁷, (I 231), (ὄρος ἀνατομία καὶ
 ἄγγλ. anatomy)
 ἀνατομικός, (II 231)
 ἀνάτρησις κεφαλῆς, (II 435)
 ἀνεύρυσμα, (XIX 441)
 ἄνθραξ, (XIX 442)
 ἀνίατος, (I 387)
 ἄνοια, (VII 60)
 ἀνορεξία (VII 128)
 ἄνοσος, (X 551)
 ἀντένδειξις, (X 630)
 ἀντίδοτος, (XIII 18)
 ἀντικνήμιον, (II 293)
 ἀντιτυπία, (VIII 96)
 ἀντίχειρ δάκτυλος, (II 239)
 ἀνώδυνος, (XIII 18)
 ἀνωμαλία, (VII 435)
 ἄορτή, (II 780)
 ἀπευθυσμένον, (XIX 361)
 ἀπεψία, (VIII 225)
 ἄπνοια, (VIII 281)
 ἀποκατάστασις, (XII 754)
 ἀπονεύρωσις, (II 233)
 ἀποπληκτικός, (VI 850)
 ἀποπληξία, (XIX 415)
 ἀπόστημα, (XIX 442)
 ἀποφύσεις ἀνάντις, κατάντις σπονδύ-
 λου, (II 758)
 ἀπόφυσις, (VIII 317)
 ἀπυρεξία, (VII 330)
 ἀραχνοειδῆς χιτών ὀφθαλμοῦ, (X 47)

27. Σχετικὰ μὲ τὸν ὄρο «ἀνατομία» ὁ Κ. Μητρόπουλος ἐπισημαίνει ὅτι εἶναι λαθεμένη ἀπόδοση στὰ ἑλληνικὰ τοῦ ὄρου «anatomie» ἀπὸ τὸν πρῶτον μεταφραστή καὶ ὁ σωστός ὄρος εἶναι «ἀνατομή», ποὺ εἶναι σύνθετος ἀπὸ τὴν πρόθεση «ἀπό» καὶ τὸ οὐσιαστικὸ «τομή». Βλ. Κ. Μητρόπουλου, «Ἱατρικοὶ ὄροι. Ἱστορικὴ τῶν ἱατρικῶν ὄρων ἐξέλιξις», *Νοσοκομειακὰ Χρονικά*, τόμ. 13, Ὀκτώβριος 1952, σ. 155.

- άρθρικός, (XIX 85)
 άρθριτικός, (XIII 987)
 άρθρῖτις, (XIX 427)
 ἄρθρωσις, (XVIII 354)
 ἄρρωστία, (VIII 367)
 ἄρσενικόν, (XI 688)
 ἄρτηρία, (XIX 365)
 ἄρτηριοτομία, (X 941)
 ἀρυταινοειδῆς χόνδρος λάρυγγος, (III 551)
 ἄσηπτος, (VII 214)
 ἄσθμα, (XIX 420)
 ἀσθματικός, (XIII 110)
 ἀσιτία, (I 137)
 ἀσκαρίς, (X 1021)
 ἀσκήτης, (XIX 424)
 ἀστράγαλος, (XVIII 615)
 ἀσφυξία, (VII 63)
 ἀτονία, (VIII 252)
 ἀτροφία, (VIII 95)
 αὔξησις, (XIX 373)
 αὔρα, (VIII 194)
 αὐχὴν, (I 321)
 ἀφέψημα, (XIII 17)
 ἀφή, (VIII 125)
 ἄφθα, (XIX 441)
 ἀφωνία, (VIII 51)
 βάλανος (πέους), (VIII 442)
 βαρυκοΐα, (VII 56)
 βελονοειδῆς ἢ στυλοειδῆς ἀπόφυσις, (III 852)
 βήξ, (VIII 261)
 βλαισὸς ποῦς, (XVII 613)
 βλέννα, (IV 645)
 βλεφαρίς, (XII 434)
 βλέφαρον, (XI 300)
 βοθρίον, (II 754)
 βουβών, (II 398)
 βουβωνοκῆλη, (VII 730)
 βράγχος φωνῆς, (VII 263)
 βραχίων ὄστουν, (II 479), βραχίονος κεφαλή, (II 766), κόνδυλος, (II 257)
 βρέγμα, (XIII 986), βρέγματος ὄστουν, (II 741), (ὄρος βρεγματικὸν ὄστουν)
 βρογχίον, (VIII 2)
 βρογχοκῆλη, (XIX 443)
 βρόγχος, (XVIII 155)
 γάγγλιον, (XIX 441)
 γάγγραινα, (XIX 449)
 γάλα, (VI 681)
 γαστήρ (=στόμαχος), (II 542), (ὡς πρῶτο συνθετικὸ στοῦς ὄρους “γαστροραγία”, “γαστροστομία”)
 γαστροκνημία, (II 230)
 γαστροραφία, (II 510)
 γένειον, (XII 847)
 γεννητικὰ μόρια, (II 889)
 γεντιανή, (XIII 786)
 γεῦσις, (XIX 379)
 γῆρας, (I 582)
 γλαύκωμα, (XIX 435)
 γλήνη ὄστοῦ, (IV 410)
 γληνοειδεῖς κοιλότητες σπονδύλου, (II 757)
 γλουτός, (II 302)
 γλυκύρριζα, (XIV 43)
 γλῶσσα, (XIX 359)
 γλωττίς, (III 567)
 γνάθος (III 732)
 γομφίος, (II 736)
 γονόρροια, (XIX 426)
 γόνυ, (XIII 932)
 δάκρυον, (III 807)
 δακτύλιος (anus), (XIII 134)

- δάκτυλος μικρός, παράμεσος, μέσος, δυσκρασία, (XVIII 153)
 λιχανός, μέγας, (II 264) δυσουρία, (XIX 425)
 δελτοειδής μύς, (XVIII 306) δύσπεπτος, (VIII 186)
 δέρμα, (II 341) δυσπεψία, (VII 62)
 δεσμός, (VIII 197) δύσπνοια, (XIX 420)
 δηλητήρια, (VIII 423) δυστοκία, (XIX 455)
 διαβήτης, (VIII 394) δωδεκαδάκτυλον, (XIX 361)
 διάβρωσις, (VIII 81) ἔγκανθις, (XII 976)
 διάγνωσις, (II 699) ἔγκεφαλος, (I 233)
 διαγνωστικός, (IV 766) ἔγχάραξις, (XI 321)
 διάθεσις, (XII 652) ἔγχείρησις, (II 215)
 δίαιτα, (XI 14) ἔδρα, (III 392)
 διαιτητικός, (XIII 462) ἔδροδιαστολεύς, (XIX 110)
 διαμαρτία, (XVIII 372) εἰλέος, (XIX 423)
 διαπήδησις, (X 233) εἰσπνοή, (XIX 375)
 διάπλασις, (I 283) ἐκδορά, (XII 448)
 διαπύησις, (VIII 234) ἔκζεμα, (XII 468)
 διάρθρωσις, (II 735) ἔκκρισις, (XIX 363)
 διάρροια, (XIX 421) ἔκπνοή, (XIX 375)
 διαστολεύς, (XIX 110) ἔκτρόπιον βλεφάρων, (XIX 439)
 διαστολή, (VIII 757) ἔκτρωσις, (IV 631)
 διάστρεμμα, (XVIII 888) ἐκχύμωσις, (X 232)
 διάτρησις, (VII 107) ἐλεφαντίασις, (VI 849)
 διάφραγμα, (II 503) ἔλικες ἐντέρου, (III 305)
 διάφυσις, (II 350) ἔλκος, (VIII 33)
 διδύμια ἐγκεφάλου, (II 729) ἔλκωσις, (XIX 441)
 διήθησις, (II 59) ἔλμινθες, (VIII 47)
 δίχροτος σφυγμός, (IX 75) ἔλυτροειδής χιτών, (VII 36)
 διόγκωσις, (I 184) ἔμβρυον, (II 420)
 διουρητικός, (X 801) ἔμβρυοτομία, (XIX 107)
 διπλόη κρανίου, (III 707) ἔμβρυουλαία, (XIX 107)
 δισχιδής, (II 323) ἔμβρυουλακός, (XIX 979)
 δοθιήν, (X 83) ἔμετικός, (VIII 489)
 δυσαισθησία, (II 345) ἔμετος, (VIII 85)
 δυσεντερία, (VII 170) ἔμπνευμάτωσις κώλου, (XIII 281)
 δυσίατος, (XIII 767) ἔμπύημα, (X 83)
 δυσκινησία, (VIII 72) ἔμωραξις, (X 563)

- ἐμφύσημα, (VIII 945)
 ἐναιώρημα, (VII 456)
 ἔνεμα, (XIII 287)
 ἐντεριώνη, (XII 85)
 ἐντεροεπιπλοκήλη, (XIX 448)
 ἐντεροκήλη, (XIX 447)
 ἔντερον, (XIX 361), παχύ, λεπτόν, (III 346)
 ἐξάνθημα, (X 367)
 ἐξάρθρωμα, (II 283)
 ἐξοίδησις, (VIII 439)
 ἐξόμφαλος, (XIX 444)
 ἐξόστωσις, (VII 728)
 ἐπιγάστριον, (II 497)
 ἐπιγλωττίς, (III 586)
 ἐπιγονατίς, (II 775)
 ἐπίδερμίς, (X 187)
 ἐπίδεςις, (XIII 537)
 ἐπίδεσμος, (XIII 358)
 ἐπιδημία, (XVII 662)
 ἐπιδιδυμίς, (XIX 123)
 ἐπιθέματα, (X 466)
 ἐπίκρουσις, (X 998)
 ἐπιληψία, (XIX 414)
 ἐπιπεφυκῶς χιτῶν ὀφθαλμοῦ, (XIX 358)
 ἐπιπλοκήλη, (XIX 447)
 ἐπίπλουν, (II 556)
 ἐπίσχεσις οὔρων, (XIX 425)
 ἐπίφυσις, (XVIII 474)
 ἐπουλίς, (XII 875)
 ἐπούλωσις, (VIII 391)
 ἐρμαφρόδιτος, (XVIII 148)
 ἔρπηξ, (XIX 440)
 ἐρυγή, (VII 69)
 ἐρυθρότης, (I 582)
 ἐρυσίπελας, (XIX 429)
 ἐσχάρα, (XIII 134)
 εὐεξία, (VII 534)
 εὐνουχισμός, (IV 76)
 εὐπάθεια, (VIII 205)
 εὐπατόριον, (XIII 204)
 εὐρυχωρία θώρακος, (II 503)
 εὐρωστίς, (VIII 367)
 ἐφελκίς (VIII 6)
 ἐφήβαιον, (II 888)
 ἐφηλίς, (XII 448)
 ζύγωμα ὀστοῦν, (III 851), (ὄρος ζυγωματικὸν ὀστοῦν, ἀγγλ. zygoma)
 ἦβη, (XVIII 997)
 ἦβης ὀστᾶ, (II 772), (ὄρος, ἦβικὰ ὀστᾶ)
 ἦθμοειδὲς ὀστοῦν, (III 747)
 ἦμικρανία, (VIII 95)
 ἦπαρ, (III 269)
 ἦπατικός, (XIII 93)
 ἦπατίτις, (XVIII 145)
 ἦπατος λοβοί, (II 569)
 ἦχος, (VII 79)
 θεῖον, (XIII 409)
 θέναρ, (III 93)
 θεραπεία, (XIX 396)
 θεραπευτική, (X 517)
 θηλή, (X 475)
 θρέψις, (XIX 373)
 θρόμβος, (VIII 6)
 θρόμβωσις, (XIX 425)
 θύμος, (III 420)
 θυρεοειδὲς τρῆμα, (II 414)
 θυρεοειδῆς χόνδρος, (II 839)
 θώραξ, (II 652)
 ἴασις, (VIII 138)
 ἱατρική, (XII 956)
 ἱατρός, (XIII 354)
 ἰγνύς, (II 297)

- ιδιοσυγρασσία, (X 209)
 ιδρώς, (XIX 365)
 ἱερὸν ὄστουν, (III 726)
 ἴκτερος, (XIX 423)
 ἴλιγγος, (XI 346)
 ἴνες μυϊκές, ἐγκάρσιες, κυκλοτερεῖς, εὐθεῖς, (III 329-330)
 ἰνίον κρανίου, (XII 570)
 ἰνώδες, (XIII 52)
 ἰός, (XIV 85)
 ἴρις (ὀφθαλμοῦ), (X 1020)
 ἴσχυαιμος, (XII 695)
 ἰσχίον, (II 297)
 ἰσχουρία, (VIII 9)
 κάθαρσις, (XIII 588), (ὄρος, αἱμοκά-
 θαρσις)
 καθαρτικὸν φάρμακον, (VIII 375)
 καθετήρ, (I 125)
 κανθός, μέγας, (III 747), μικρός, (III 790)
 καρδία, (XIX 360)
 καρδίας κοιλία, ἀριστερά, δεξιά, (II 590), διαστολή, συστολή, (XIX 375)
 καρδίας διάφραγμα, (III 440), κοιλότη-
 τες, (II 618), ὦτα, (II 615)
 καρηβαρία, (VII 269)
 καρκίνος, (X 977)
 καρκινώδης ὄγκος, (XI 139)
 καρκίνωμα, (XIX 443)
 καρπός, (II 770)
 καρωτὶς ἀρτηρία, (II 675)
 κατ' ἀγώνα διάρθρωσις, (II 357)
 κατ' ἰσχίον διάρθρωσις, (II 328)
 κατ' ὦμον διάρθρωσις, (II 347)
 κατὰ γόνυ διάρθρωσις, (III 252)
 καταβολή, (XI 28)
 κάταγμα, (II 283)
 κατάληψις, (VIII 60) (ὄρος καταληψία)
 κατάπλασμα, (XII 568)
 κατάποσις, (XIX 372)
 κατάρρους, (XIX 418)
 κατάφυσις τενόντων, (II 253)
 κατάψυξις, (I 356)
 καυλός (πέος), (X 381)
 καῦσος, (XIII 145)
 καχεκτικός, (XII 786)
 καχεξία, (XIII 222)
 κερατοειδῆς χιτῶν ὀφθαλμοῦ, (VII 36)
 κερκίς, (III 92)
 κεφαλαλγία, (XIX 417)
 κεφαλή, (II 615)
 κήλη, (XIX 448)
 κηρίον, (XIX 443)
 κίνησις περισταλτικῆ, (VIII 17), προκι-
 ρητικῆ, (VIII 59)
 κίρσοι (φλεβῶν), (II 667)
 κίρσοκῆλη, (XIX 447)
 κίττα, (VII 133)
 κλείς, (II 485)
 κλινικός (ἰατρός), (XII 829)
 κλύσμα, (X 857)
 κνήμη, (II 774)
 κνησμός, (VIII 92)
 κοίλη φλέβα, (III 418)
 κοιλία, (XIX 361)
 κοιλίαι ἐγκεφάλου, πρόσθιες, τρίτη, τε-
 τάρτη, (II 728)
 κοιλιακός, (XIII 92)
 κοιλότης, (II 754)
 κόκκυξ, (II 762)
 κολλύριον, (XI 301)
 κόλπος, (VIII 92)
 κόνδυλος, (XVIII 617)
 κονδύλωμα, (XIX 446)

- κόνιδα, (XII 448)
 κορακοειδής απόφυσις ώμοπλάτης, (XVIIIΑ 306)
 κόρη (όφθαλμοῦ), (VI 862)
 κόρυζα, (I 325)
 κορώνη ζυγωματικοῦ, (III 937)
 κοτύλη, (III 210)
 κοτυληδόνες (πλακοῦντος), (II 906)
 κρανίον, (II 739)
 κρεμαστήρ μῦς, (XVIIIΒ 995)
 κριθῆ (βλεφάρου), (XIX 437)
 κροκυδισμός, (VIII 330)
 κρόταφος, (VIII 454)
 κρύφορχίς, (XIX 448), (όρος κρυφορχία)
 κυβοειδές ὄστοῦν ταρσοῦ, (III 204)
 κύημα, (VIII 437)
 κύσις, (VIII 413)
 κυνάγχη, (VIII 54)
 κυνόδους, (II 222)
 κύστις, (IV 597)
 κύφωσις, (XVIII 496)
 κωλικός, (VIII 40)
 κῶλον, (XIX 361)
 κῶμα, (VIII 131)
 κωματώδης, (VIII 131)
 κωνάριον ἐγκεφάλου, (III 674)
 κώφωσις, (VIII 22)
 λαβίς, (II 704)
 λαβύρινθος ὠτός, (III 737)
 λαγών, (III 293), λαγόνων ὄστᾶ, (II 772), (όρος λαγόνια ὄστᾶ)
 λαγώφθαλμος, (XIX 439)
 λαϊμός, (XV 656)
 λάρυγξ, (XIX 359)
 λειχήν, (XIX 428)
 λεπιδοειδές ὄστοῦν κρανίου, (III 757)
 λέπρα, (X 368)
 λεύκη, (X 82)
 λευκή γραμμῆ, (II 496)
 λήθαργος, (XIX 413)
 λήμη ὀφθαλμοῦ, (III 807)
 ληνός Ἡροφίλου ἢ δεξαμενῆ, (III 708)
 λιθίασις, (VIII 47)
 λιθοειδές ὄστοῦν, (III 723)
 λίθοι νεφρῶν, (VIII 391)
 λιθοτομία, (XVIIIΑ 29)
 λιποθυμία, (VIII 421)
 λοβοὶ πνεύμονος, (III 422)
 λοβός, (II 625)
 λοιμός, (XIX 391)
 λόρδωσις, (VIII 242)
 λύγξ, (VIII 325)
 λύσσα, (VIII 423)
 λυσσόδηκτος, (XIV 158)
 μαλακτικός, (XIII 507)
 μανδραγόρας, (XII 633)
 μανία, (VIII 217)
 μαρασμός, (VIII 401)
 μαστοειδής απόφυσις, (II 745)
 μαστός, (XI 164)
 μασχάλη, (XIX 457)
 μελαγχολία, (XIX 416)
 μεσεντέριον, (II 649)
 μεσοπλεύριοι μῦες, (XIX 381)
 μεσοπλεύριον, (II 357)
 μεσόφρουον, (II 744)
 μετακάρπιον ὄστοῦν, (II 255)
 μετάστασις, (VII 87)
 μετωπιαῖος, (XVIIIΑ 786)
 μέτωπον, (II 444)
 μήκων, (XIV 102)
 μηκώνειον, XII 625
 μῆνιγξ λεπτή, (III 657), σκληρά-πα-
 χεία, (III 638), χοριοειδής, (III 658)

- μηρός, (XVIII 593), μηροῦ ἀύχην, (II 773), κεφαλή, (II 772), κόνδυλος, (II 294)
- μήτρα, (XIX 429), μήτρας ἀύχην, (II 897), πυθμήν, (II 837), τράχηλος, (VIII 425), χιτῶνες, (II 896)
- μνήμη, (VIII 147)
- μόλυβδος, (XIII 309)
- μόριον, (XIV 240)
- μυδρίασις, (X 171)
- μυελός ὀστοῦ, (III 159)
- μυκτήρ, (XI 296)
- μύλαι, ἢ γομφίοι ὀδόντες, (II 753)
- μύλη κήσις, (X 987)
- μυρμηρία, (XIX 444)
- μῦς, εὐθύς, (III 399), λοξός, (II 517), μασητήρ, κροταφίτης, (II 421), πλατύς, (II 838), ραχιαῖος, (XVIII 138), μὺς ἔκφυσις, (II 323), κεφαλή, (II 257)
- μυώδης, (I 151)
- μυωπίασις, (XIX 436), (ὄρος μυωπία)
- μώλωψ, (XIX 139)
- νάρθηξ, (XII 85)
- νάρκη, (X 818)
- νάρκωσις, (VIII 468)
- ναρκωτικός, (X 862)
- ναυτία, (VIII 85)
- νέκρωσις, (VI 35)
- νεογνόν, (XVIII 826)
- νεῦρα αἰσθητικὰ γλώσσης, (III 735)
- νεῦρα κινητικὰ, (VIII 208), γλώσσης, (III 734)
- νεῦρον, (XIII 94)
- νεφροῖτις, (XIX 424)
- νεφροί, (XIX 361)
- νήπιον, (XVII 826)
- νήστις, (XIX 361)
- νομή, (XII 953)
- νόσημα, (XIX 387)
- νοσοποιός, (I 158)
- νόσος, (XIX 386)
- νυκτάλωψ, (XIX 435)
- νωτιαῖος μυελός, (III 612)
- ξηροφθαλμία, (XII 798)
- ξιφοειδῆς ἀπόφυσις, (II 765)
- ὄγκος, (VIII 9)
- ὀδονταλγία, (X 82)
- ὀδόντες, (II 753)
- ὀδοντικός, (XII 864)
- ὀδοντοφυΐα, (XIV 240)
- ὀδοὺς δευτέρου σπονδύλου, (II 757)
- ὀδύνη, (XII 628)
- ὄζαινα, (XII 679)
- οἰδημα, (XIX 442)
- οἰσοφάγος, (III 267)
- ὀλιγαμία, (XIV 305)
- ὀμφαλός, (II 570)
- ὄνυχες, (II 334)
- ὄπιον, (XII 627)
- ὀπισθότονος, (XIX 414)
- ὀπτικά νεῦρα, (II 833)
- ὀπτικός, (VIII 218)
- ὄρασις, (XIX 379)
- ὄργανα σώματος, (III 296)
- ὄρεξις, (VI 62)
- ὀρθόπνοια, (VIII 121)
- ὀρθός μῦς, (II 496)
- ὀρρός γάλακτος, (X 1009)
- ὄρχις, (XIV 100)
- ὀστάριον, (XIV 94)
- ὀστεολογία, (II 220)
- ὀστοῦν, (XIX 368), ὀστοῦ ἀπόφυσις, (II 736), γόμφωσις, (II 737), κεφαλή, (II 736)

- ὄσφρησις, (XIX 379)
 ὄσφύς, (II 755)
 ὄσχεον, (XIX 447)
 οὐλον, (III 744)
 οὐλή, (VIII 31)
 οὐρανίσκος, (III 881)
 οὐραχός, (XIX 454)
 οὐρήθρα, (VIII 8)
 οὐρησις, (VIII 7)
 οὐρητήρ, (XIX 363)
 οὐροδόχος κύστις, (XIX 363), οὐροδό-
 χου κύστεως ἀχλήν, (II 587)
 οὔρον, (XIX 363)
 ὀφθαλμία, (XI 311)
 ὀφθαλμός, (XIII 66), ὀφθαλμοῦ κρυ-
 σταλοειδὲς ὑγρόν, (III 760), σκλη-
 ρὸς χιτών, (III 771)
 ὀφίασις τριχῶν, (XIX 431)
 ὀφρύς, (III 642)
 ὄψις, (VII 44)
 πάγκρεας, (II 781)
 παθογνωμονικὸν σύμπτωμα, (I 273)
 πάθος, (VIII 186)
 παρακέντησις, (III 782)
 παλινδρομοῦντα νεῦρα λάρυγγος, (VIII
 53)
 παράλυσις, (II 696)
 παραλυτικός, (XIII 1045)
 παράνοια, (VII 202)
 παραπληγία, (VIII 231)
 παράτριμμα, (XIII 537)
 παραφίμωσις, (XIX 445)
 παραφροσύνη, (VIII 131)
 παρεγκεφαλίδις, (II 714)
 παρέγχυμα, (II 576)
 παρειά, (XVIII 786)
 πάρεσις, (XIX 415)
 παρίσθημα, (III 282)
 παροξυσμός, (XIII 280)
 παροχέτευσις, (X 315)
 παρωνυχία, (XIII 134)
 παρωτίδες, (XIX 440)
 πελίωμα, (XI 448), (ἄρος πελίωσις ἤ-
 πατος)
 πέλημα, (II 322)
 πεπτικός, (XIII 69)
 περικάρδιον, (II 522)
 περικράνιος ὑμῆν, (III 662)
 περίναιον, (III 407)
 περιόστεον, (II 591)
 περισταλτικός, (XII 544)
 περιτομή, (XIX 446)
 περιτόναιον, (II 507)
 περίττωμα, (I 356)
 περόνη, (II 774), περόνης κεφαλή, (II
 404)
 πεσσός, (XIII 309)
 πέψις, (III 324)
 πῆχυς, (II 768)
 πιτυρίασις, (XII 461)
 πλάτυσμα μυῶδες, (VIII 237)
 πλέγμα δικτυωδὲς ἀρτηριῶν ἐγκεφά-
 λου, (III 696)
 πλευραί, (II 763), νόθαι, (II 765)
 πλευρίτις, (XIX 420)
 πνευμάτωσις, (VIII 85)
 πνεύμων, (XIX 359)
 πνιγμός, (XII 976)
 ποδάγρα, (XIX 427)
 πολίωσις τριχῶν, (XIX 431)
 πολυαιμία, (XIV 305)
 πολύπους, (XIX 439)
 πομόφλυξ, (XI 447)
 πόρος, (VIII 10)

- πόσθη, (III 898)
 πριαπισμός, (VIII 439)
 πρόγνωσις, (XIX 395)
 προγνωστικὸν σημεῖον, (XIX 395)
 πρόπολις, (XIII 262)
 πρόπτωσις, (XII 757)
 προσαγωγή, (II 479)
 πρόσφυσις, (II 629)
 πρόσωπον, (II 533)
 προφυλακτικός, (XIV 168)
 πρωκτός, (XIX 116)
 πταρμός, (VIII 325)
 πτέρνη, (XVIII 613)
 πετρύγιον, (XIX 439)
 πετρυγοειδεῖς ἀποφύσεις σφηνοειδοῦς,
 (II 743)
 πτύελον, (VIII 263)
 πύελος, (II 7)
 πύλαι ἥπατος, (II 780)
 πυλωρός, (XIX 361)
 πύον, (VIII 10)
 πυοποιός, (XIII 832)
 πυόρροια, (XII 660)
 πύρεθρον, (XII 877)
 πυρετός, (XIX 398)
 πυρήν, (XII 681)
 πῶρος, (XIX 442)
 πῶρωσις ὀστοῦ, (XIX 397)
 ραγάς, (XIX 446)
 ραγοειδῆς χιτῶν ὀφθαλμοῦ, (VII 36)
 ραφή κρανίου, (III 662), λαμβδοειδῆς,
 εὐθεία, (III 748), λεπιδοειδῆς, στε-
 φανιαία, (II 740)
 ράχη, (VII 311)
 ρευματικός, (XIII 87)
 ρευματισμός, (XIII 18)
 ρῆξις ἀγγείων, (VIII 338)
 ρίγος, (VIII 70)
 ρίζα ὀδόντος, (III 871)
 ρίς, (XII 584), ρινὸς διάφραγμα, (XVIII
 823), πετρύγια, (II 750), ὄστᾶ (ριני-
 κά) (II 750)
 ρώθων, (XIII 235)
 σάκχαρ, (X 568)
 σάρκα, (VIII 12)
 σάρκιωμα, (XIX 439)
 σατυρίασις, (XIX 426)
 σημεῖον, (XIX 394), διαγνωστικόν,
 (XVIII 50), παθογνωμονικόν, (XIX
 395)
 σηπτικός, (XI 684)
 σῆραγξ, (VII 736), (ὄρος σηραγγώδης
 κόλπος)
 σησαμοειδῆ ὄστᾶ, (II 778)
 σῆψις, (VII 35)
 σιαγών, (XIII 176)
 σιάλος, (VIII 423)
 σιγμοειδεῖς [βαλβίδες], (III 477)
 σίδηρος, (XII 444)
 σκαφοειδῆς ὄστοῦν ταρσοῦ, (III 195)
 σκελετός, (II 734)
 σκέλος, (II 304)
 σκίλλα, (XIV 102)
 σκίρρος, (XIII 258)
 σκολίωσις, (VIII 243)
 σκότωμα, (XII 271)
 σκωληκοειδῆς, (II 729)
 σκώληξ παρεγκεφαλίδος, (II 730)
 σμηγμα, (IV 696)
 σπασμοὶ ἐπιληπτικοί, (VIII 198)
 σπασμός, (XIX 413)
 σπέρμα, (XIX 370)
 σπερματικός, (II 893)
 σπίλος, (XI 826)

- σπλάχνον, (II 621)
 σπλήν, (III 317)
 σπληνίτις, (VII 74)
 σπόνδυλος, (II 757), σπονδύλου σῶμα, (II 759), τρήμα, (II 745)
 σταφυλή, (XII 991)
 σταφύλωμα (ὄφθαλμοῦ), (XII 801)
 στεάτωμα, (XIX 440)
 στέρον, (II 764)
 στήθος, (II 475)
 στόμα, (II 473)
 στοματικός, (XIII 95)
 στόμαχος, (XIII 87)
 στόμιον, (XIII 798)
 στραβισμός, (XIX 436)
 στραγγουρία, (XIX 425)
 στυλοειδής ἢ βελονοειδής ἀπόφυσις, (II 745)
 στυπτικός, (XIII 827)
 συγκοπτή, (I 136)
 συζυγίαι νεύρων, (III 721)
 σύκωσις ὀφθαλμοῦ, (III 810)
 σύλληψις, (XIV 152)
 συμπάθεια, (VIII 30)
 σύμπτωμα, (XIX 395)
 σύμφυσις, (II 734)
 συνάνχη, (XIX 418)
 συνάρθρωσις, (II 735)
 σύνδεσμος, (II 739)
 συνδρομή, (XIX 395)
 συνουσία, (VIII 447)
 συνχόνδρωσις, (II 738)
 συρίγγιον, (XII 683)
 σῦριξ, (XIX 446)
 συρραφή, (XVIII B 742)
 συριγγῶδες σῶμα (πέους), (VIII 446)
 συστολή, (VIII 754)
 σφαγίτις φλέβα, (II 798)
 σφάκελος, (VIII 92)
 σφηνοειδές ὄστουν, (II 743)
 σφιγκτήρ μῦς, (III 334)
 σφυγμός, (XIX 375), σκωληκίζων, μυρμηκίζων, (VIII 460)
 σφυρόν, (II 774)
 σχήματα ἐμβρύου, (XIX 455)
 σωλήν, (XVIII B 499)
 σῶμα, (XVIII 488)
 ταρσός, (III 194)
 τεινεσμός, (XIX 422)
 τένων, (II 739)
 τερηδών, (XIX 443)
 τέρμινθος, (XIV 101)
 τέτανος, (XIX 413)
 τομεῖς ὀδόντες, (II 753)
 τομή, (II 629)
 τραῦμα, (XIII 95)
 τραχεῖα ἀρτηρία, (II 590)
 τράχηλος, (II 755)
 τράχωμα, (XIX 437)
 τρήμα, (XII 662)
 τριγλώχινες [βαλβίδες], (II 617)
 τρίχα, (II 533)
 τριχίασις, (XII 799)
 τριχοειδής, (II 381)
 τριχοφυΐα, (XII 433)
 τρόμος, (XIV 195)
 τροφή, (I 584)
 τροχαντήρ μικρός, μέγας, (II 309)
 τρύπανον, (XII 863)
 τύλος, (XII 991)
 τυλῶδες σῶμα ἐγκεφάλου, (II 721)
 τυλώδης, (XII 647)
 τυφλὸν ἔντερον, (XIX 361)
 τυφώδης, (XVIII A 148)

- ὑγιεία, (XIX 384)
 ὑγιεινή, (X 514)
 ὑαλοειδὲς ὑγρὸν ὀφθαλμοῦ, (III 760)
 ὑδατὶς κύστις, (VIII 304)
 ὑδατοειδὲς ὑγρὸν, (VII 87)
 ὑδράργυρος, (XI 688)
 ὑδροκέφαλος, (XIX 442)
 ὑδροκῆλη, (XIX 447)
 ὕδρωψ, (XVII 662)
 ὑμένες ἐμβρύου, (II 887)
 ὑμήν, (II 591)
 ὑοειδὲς ὄστον, (III 557)
 ὑπακτικός, (XI 711)
 ὑπεζωκός, (II 522)
 ὑπερώα στόματος, (II 834)
 ὑπνωτικός, (VII 143)
 ὑπογάστριον, (III 393)
 ὑποσπαδίας, (XIX 445)
 ὑποχόνδριον δεξιόν, ἀριστερόν, (VIII 45)
 ὑποχύματα ὀφθαλμοῦ, (III 760)
 ὑπτιασμός, (VIII 378)
 ὕστερον, (XVIII B 824), (ὄρος ὕστερεκτο-
 μῆ)
 φαγέδαινα, (XIX 443)
 φακὸς ὀφθαλμοῦ, (XIII 300)
 φάλαγγες δακτύλων, (II 771)
 φαλακρότης, (XVIII A 827)
 φάρμακον, (I 91)
 φάρυξ, (VIII 249)
 φατνία, (III 872)
 φθειρά, (XII 448)
 φθειρίαισις, (XII 463)
 φίμωσις, (XVIII B 812)
 φλέψ-βα, (XIX 365)
 φλεβοτόμος, (XIX 120)
 φλεβώδης, (VII 536)
 φλεγμονή, (XIX 441)
 φλύκταινα, (X 261)
 φύμα, (XIII 787)
 φυματώδης, (VII 299)
 φυσιολογία, (X 107)
 φωνητικός, (II 538)
 χάλαζα, (XIX 437)
 χαλινός, (XVIII A 799)
 χαλκός, (XII 695)
 χαμαίμυλον, (XIV 179)
 χείλη στόματος, (III 746)
 χείρ, (XI 472)
 χειρουργικός, (XII 821)
 χειρουργός, (XII 683)
 χιτών, (II 591)
 χιτώνες ἀρτηρίας-φλεβός, (III 457)
 χολαγωγὸν φάρμακον, (VIII 375)
 χολέρα, (XIX 421)
 χολή, (XII 631)
 χοληδόχος κύστις, (III 297), πόρος, (II
 543)
 χόνδρος, (XIX 368), λάρυγγος, (II 839),
 τραχείας ἀρτηρίας, (VIII 284)
 χοριοειδὲς πλέγματα κοιλιῶν ἐγκεφάλου,
 (II 719)
 χοριοειδὲς χιτῶν ὀφθαλμοῦ, (III 763)
 χοριοειδὲς μήνιγγα, (VIII 228)
 χόριον, (XIX 451)
 ψάλις ἐγκεφάλου, (II 725)
 ψόες μύες, (II 527)
 ψύλλιον, (XIII 94)
 ψυχικά πάθη, (IX 697)
 ψώρα, (X 368)
 ψωρίασις, (XII 449)
 ὠδίνες, (XIX 455)
 ὠλέκρανον, (II 371)
 ὠμιαία φλέψ, (II 373)
 ὠμοπλάτη, (II 765)

ᾠμος, (XIII 779)

ᾠταλγία, (X 82)

ᾠτικός, (XII. 625)

ᾠτα, (XIX 359)